

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
00102 Eduskunta

Pienperheyhdistys ry:n lausunto hallituksen esityksestä HE 30/2015 vp valtion talousarvioksi vuodelle 2016 ja valtioneuvoston selonteosta VN 1/2015 vp julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016 – 2019.

Pienperheyhdistys ry katsoo, että esitetyt sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan säästötoimenpiteet vaikuttavat kohtuuttomasti heikoimmassa asemassa elävien lapsiperheiden asemaan ja lisäävät lasten eriarvoisuutta.

Hallitusohjelmassa yksinhuoltajaperheiden ja eroperheiden kannalta hyviä asioita ovat perheiden monimuotoisuuden huomioiminen, eroperheiden palvelujen parantaminen sekä huolto- ja tapaamisoikeuslain uudistaminen. Positiivista on myös valtionosuuden lisäys lastensuojeluun ja lapsiperheiden kotiapuun. Pienperheyhdistys ry on huolissaan hallitusohjelman mukaisten säästötoimien vaikutuksista lapsiin, lapsiperheisiin ja ennen kaikkea pienituloisiin yksinhuoltajaperheisiin.

Säästöjen kohteena köyhyydessä elävät lapsiperheet

Lapsiperheköyhyys on Suomessa kasvussa. Lapsiperheköyhyys on suurinta yksinhuoltajaperheissä sekä monilapsisissa perheissä. OECD:n tutkimukset osoittavat, että Suomessa lapsiperheiden köyhyys on kasvanut vuosien 1990 ja 2008 välillä 2,9 prosenttiyksikköä, kun se samanaikaisesti on vähentynyt useissa kehittyneissä valtioissa.

Myös köyhyysrajan alapuolella elävien työssä käyvien määrä lisääntyy. Työssäkäyviä köyhiä on Suomessa arviolta yli puoli miljoonaa. Kasvu johtuu muun muassa pätäkä- ja vuokratöiden yleistymisestä. Perheillä, joissa eletään yhden pienituloisen (esim. hoitoalalla työskentelevän) mahdollisesti vain pätäkätöitä saavan aikuisen tuloilla ei ole mahdollisuutta säästää, kaikki tulot menevät kulutukseen. On kohtuutonta ajaa tämä työssäkäyvä ihmisryhmä tilanteeseen, jossa he joutuvat viranomaisten arvioitaviksi kuukausittain toimeentulotukea hakiessa. Väestöliiton laskelman mukaan kaavaillut leikkaukset tarkoittaisivat keskimäärin 370 €:n leikkausta käytettävissä oleviin tuloihin kaksilapsisessa yhden huoltajan perheessä.

Vuoden 2015 alussa jo leikattujen lapsilisien indeksisidonnaisuuden poistamisesta, asumistuen leikkaamisesta, päivähoidon ja iltapäivähoidon maksujen korotuksesta aiheutuvat kustannukset siirtyvät maksettaviksi toimeentulotuesta.

Erityisen heikossa asemassa ovat yhden vanhemman perheet, joissa on pitkäaikaissairautta

Varhaiskasvatukseen, lapsilisään ja perusturvaan liittyvien leikkausten lisäksi, nämä perheet kärsivät terveysmenojen leikkaamisesta. Lääkekorvauksia on vuosi vuodelta heikennetty ja terveydenhuollon maksuja nostettu. Summat ovat suuria suhteutettuna yhden aikuisen tuloihin. Yhden aikuisen tuloista maksetaan ehkä usean jatkuvaa lääkitystä tarvitsevan perheen jäsenen lääkkeet ja hoitokulut.

Leikkaukset kasvattavat tulo-eroja, pahoinvointia sekä lastensuojelun ja toimeentulotuen kuluja

1990-luvun laman aikaan lapsiperheiden ja lasten peruspalveluihin kohdistettujen leikkausten hintana vuonna 1987 Suomessa syntyneistä lamasukupolvesta joka viides on 21 vuoden ikään mennessä saanut psykiatrasta erikoissairaanhoidoa tai lääkitystä mielenterveysongelmiinsa, peruskoulun jälkeinen tutkinto puuttuu noin 18 prosentilta, toimeentulotukeen on joutunut jossakin vaiheessa turvautumaan 23 prosenttia ja 26 prosentilla on merkintä poliisin tai oikeuslaitoksen rekisterissä joko lievistä rikkomuksista tai saaduista tuomioista. Huostaan otettuna tai kodin ulkopuolelle sijoitettuna on ollut 3 prosenttia ikäluokasta.

Yksinhuoltajien työttömyys ja työllistymisen esteet lisäävät köyhyyden ylisukupolvisuutta

Hallitusohjelma leikkaa työttömien perusturvasta, palveluista ja julkisesta työllisyydenhoidosta. Ansioturvan leikkaaminen yhdistettynä työmarkkinatuen, peruspäivärahan, ansiosidonnaisen työttömyysturvan indeksidonnaisuudesta luopuminen osuvat eniten työttömien yksinhuoltajien perheisiin. Tämä tekee työttömien perheiden lapsista eriarvoisia suhteessa työtätekevien lapsiin.

Yksinhuoltajista noin 16,3 % on työttöminä kun kaikkien vanhempien työttömyysaste on vain puolet tästä. Tällä hetkellä vain noin puolella alle kouluikäisten lasten yksinhuoltajaaideista on työpaikka. Samalla kun työttömyys on kasvanut, myös yksinhuoltajaperheiden köyhyys on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Suomessa on yli 20 000 työtöntä yksinhuoltajaa - joka kymmenes työtön siis on yksinhuoltaja - näissä perheissä asuu lähes 30 000 lasta.

Pätkätyöt, osa-aikatyöt ja ns. epätyypilliset työajat ovat yleistyneet. Neljännes 7–17-vuotiaiden lasten ja nuorten vanhemmista tekee epätyypillistä työaika. Lastenhoitomahdollisuudet eivät joustu samassa tahdissa kuin työtekijän on joustettava, hoivapalvelut ovat jääneet jälkeen työmarkkinoiden kehityksestä. Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen johtaa erityisesti pienten lasten äitien työelämäaseman heikentymiseen.

Tutkimusten mukaan vanhempien työttömyys lisää nuorten työttömyysriskiä. Yleisesti koulun ja työelämän ulkopuolisten nuorten taustalta löytyy yli kaksi kertaa useammin samaan aikaan työttömänä oleva vanhempi kuin keskimäärin nuorten kotoa. Valtiontalouden tarkastusviraston laskelmien mukaan työelämän ulkopuolelle jäänyt maksaa kansantaloudelle noin 700 000 euroa. Julkinen talous maksaa jokaisesta pitkäaikaistyöttömyyteen liukuneesta 400 000 euroa, joten alle 25-vuotiaana työllistymismahdollisuutensa menettänyt maksaa yhteiskunnalle joka vuosi 27 500 euroa. Täyttäessään 60 vuotta hän on maksanut yhteiskunnalle noin 1,1 miljoonaa euroa.

Varhaiskasvatuksen leikkaukset johtavat perheiden eriarvoistumiseen, syrjäyttämiseen ja korjaavien kulujen lisääntymiseen

Subjektiiivinen oikeus varhaiskasvatukseen palvelee ennen kaikkea kaikkein heikoimmassa asemassa olevien perheiden lapsia. Subjektiiivisen päivähoidon rajaaminen aiheuttaa perheiden eriarvoistumista, leimautumista ja yksinhuoltajien työmarkkina-aseman heikentymistä.

Varhaiskasvatukseen investoimista pidetään tutkimuksissa kannattavana ja sen merkitys on erityisen suuri heikommassa asemassa olevien lasten kohdalla. Vaarana näiden leikkausten toteuttamisessa on lapsiperheköyhyyden lisääntyminen, lasten lisääntyvä pahoinvointi sekä ylisukupolvisen työttömyyden vahvistuminen.

Juha Turtiainen toiminnanjohtaja

puh. 0400 872 927

juha.turtiainen(at)pienperhe.fi

LIITE.**Yhden vanhemman perheet ja lapset**

Yhden vanhemman perheitä on Tilastokeskuksen (Väestö 2014) mukaan 118 315, joista äiti-lapsi-perheitä 86,3 % (isä-lapsi -perheiden osuus 16 163 eli 13,7 %). Lapsia näissä perheissä on lähes 180 000. Kaikista lapsiperheistä yhden vanhemman perheitä on 20,5 %. Suurissa kaupungeissa yhden vanhemman perheiden osuus on vieläkin suurempi.

Yksinhuoltajaperheiden sosioekonominen asema

Tilastokeskuksen viimeisimmän vuotta 2008 koskevan tulonjakotilaston mukaan pienituloisiin kotitalouksiin kuului 144 800 lasta. Lapsiköyhyysaste oli 13,3 % vuonna 2008, kun se vuonna 1995 oli 4,7 %. Erityinen köyhyysriski on yhden vanhemman perheiden lapsilla. (SVT Tulot ja kulutus 2010)

THL:n toimeentulotukitilaston mukaan 23,4 % yhden vanhemman perheistä saa toimeentulotukea.

Yksinhuoltajamiesten osalta osuus oli 16,4 prosenttia ja yksinhuoltajanaisten osalta 25,9 prosenttia vastaavista kotitalouksista. Sen sijaan kahden vanhemman ja lapsien kotitalouksista 4,9 prosenttia ja lapsettomista pariskunnista vain 2,0 prosenttia sai toimeentulotukea. (SVT Tulot ja kulutus 2010)

Yksinhuoltajista noin 16,3 % on työttöminä kun kaikkien vanhempien työttömyysaste on vain puolet tästä. Tällä hetkellä vain noin puolella alle kouluikäisten lasten yksinhuoltajaäideistä on työpaikka ja joka kymmenes työtön on yksinhuoltaja.

Lapsiperheiden ja lasten eriarvoinen asema

Lapsiperheet ja lapset ovat eriarvoisessa asemassa. Lapsiperheiden sosioekonominen asema vaikuttaa vanhemman itsestään huolehtimiseen. Lasten mahdollisuudet riippuvat vanhempien hyvinvoinnista ja varallisuudesta. Työttömyys ja rahahuolet yhdessä terveysongelmien kanssa voivat kuluttaa vanhemman voimavarat loppuun. Kuormittavissa olosuhteissa eläviä lapsiperheitä, yhden vanhemman ja pitkäaikaissairaiden lasten tai vanhempien perheitä rasittavat arjen erityinen haastavuus, vanhemman vähäinen aika huolehtia omasta jaksamisestaan, elämäntilanteen aiheuttama stressi ja väsymys sekä heikko taloudellinen tilanne. Erityisen haastava tilanne on yhden vanhemman perheillä, joissa on joko vanhemmalla tai lapsella on pitkäaikainen sairaus, vamma tai muu erityistarve. Yhden vanhemman perheissä on tavallista enemmän erityistarpeisia lapsia, koska näiden perheiden vanhemmilla on erittäin korkea avioeroriski.

Yksinhuoltajaperheiden ongelmana on usein hoivaköyhyys eli tilanne, jossa perheen hoivatarpeet ylittävät sen saattavilla olevat viralliset ja epäviralliset hoivaresurssit. Yksinhuoltajat saavat vähemmän lastenhoitoapua sukulaisiltaan kuin muut perheet ja joutuvat useammin turvautumaan ystäviensä apuun. Erityisen vaikea on tilanne silloin, kun lapsen toinen vanhempi tai isovanhemmat eivät osallistu lapsen hoitoon lainkaan ja kun perheeltä puuttuvat sosiaaliset tukiverkostot. Moni yksinhuoltaja joutuu turvautumaan myös palkattomiin vapaisiin.

Pienperheyhdistys ry on Helsingin ensikodissa asuneiden au-äitien vuonna 1968 perustama, uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö. Pienperheyhdistyksen tarkoituksena on toimia yhden vanhemman perheiden aseman ja hyvinvoinnin parantamiseksi, edistää tasa-arvoisen lapsuuden toteutumista, muokata yleistä mielipidettä erilaisia perhemuotoja hyväksyväksi sekä kehittää ja ylläpitää julkisia palveluja täydentäviä, lapsia ja lapsiperheitä tukevia toimintoja.